

TEMAHEFTE FRA PPT FOR YTRE NORDMØRE

TA GREP

OM SKOLE – HJEM
SAMARBEIDET

Innholdsfortegnelse

Innledning	3
Skole – hjem samarbeid – hvorfor?	5
Loverket	5
Hvordan fremme foreldresamarbeidet?	6
Holdninger	6
Foreldreinvolvering.....	7
Forventninger	8
Positiv kontakt mellom lærere og foreldre	8
Forståelse.....	10
Hjemmebesøk.....	10
Samarbeid med minoritetsspråklige foreldre	11
Samarbeid med foreldre som er i sorg og krise	12
Det utfordrende samarbeidet	12
Hvordan møte foreldre som utfordrer oss ?	14
Vanskelige foreldresamtaler.....	15
Forsterket og intensivt foreldresamarbeid	15
Samarbeid med foreldre som gruppe	16
Skolens arbeid med skole – hjem samarbeidet	17
Referanser	19

Innledning

Høsten 2012 startet prosjektet «Ta grep» i PPT for Ytre Nordmøre. Prosjektet kom i stand etter et foregående prosjekt; «Rett diagnose, men feil 'medisin'?», hvor målet var å redusere behovet for spesialundervisning ved en analytisk tilnærming til skolenes praksis.

Prosjekt «Ta grep» skulle gi et svar til blant annet hvordan skolene kunne redusere behovet for spesialundervisning ved å styrke den ordinære undervisningen og læringsmiljøet. Dette arbeidet er i tråd med UDIRs satsing på klasseledelse og hva nyere forskning viser er viktig. Et godt læringsmiljø gir gode læringsresultater.

Dette heftet er ett av flere i serien «Temahefter fra PPT for Ytre Nordmøre». Heftene er en del av PPTs satsing på et godt læringsmiljø. I Meld. St. 18 (2010-2011) defineres læringsmiljø som: «*De samlede kulturelle, relasjonelle og fysiske forholdene på skolen som har betydning for elevens læring, helse og trivsel*».

De foregående heftene fra PPT er:

- «Ta grep- Informasjon om og forankring av heftene»
- «Ta grep om forventninger til sosiale ferdigheter»
- «Ta grep om positiv oppmerksomhet, ros og oppmuntring»
- «Ta grep om gode og effektive beskjeder»
- «Ta grep om inspeksjon i friminuttene»
- «Ta grep om relasjonsbygging til elever»
- «Ta grep om psykisk helse og mobbing i skolen»
- «Ta grep om utfordrende atferd i skolen»
- «Ta Grep om skolefravær»

Alle temaheftene fra PPT bygger på anerkjent kunnskap om hva som gir effekt i skolen, både med tanke på sosiale og faglige ferdigheter. Det er gjort mye forskning og skrevet mange gode bøker om disse temaene. Før skolen tar i bruk dette heftet bør arbeidet med implementering ha blitt gitt tilstrekkelig tid på skolen. Implementering handler om å utføre en plan i praksis. Det er avgjørende for resultatet at de som skal utføre tiltakene opplever at dette er deres plan. Forskningsbasert vurdering av de skoleomfattende programmene vi refererer til, viser til flere suksessfaktorer for å lykkes med endringsarbeid i skolen. Vi trekker frem:

- Ledelsens engasjement og oppfølging av arbeidet.
- Godt arbeid med implementeringsprosessen.
- Systematisk arbeid med temaene over tid.
- Oppfølging fra skolens støttesystem (her PPT).

For å endre læringsmiljøet må vi som jobber i skolen analysere og vurdere vår egen praksis. Vi må våge å prøve det vi tror er riktig, vi må evaluere resultatene av dette arbeidet og ikke minst endre det som ikke fungerer. Når elever ikke lykkes på skolen skal vi først og fremst se på det sosiale systemet eleven er en del av. Vi skal endre det vi kan endre; tilpassinger i klasserommet og vår egen praksis.

Alle heftene kan lastes ned gratis fra PPTs hjemmeside.

«Ta Grep om skole – hjem samarbeidet» er et hefte som bygger på forskning, litteratur og direkte erfaring blant annet gjennom et toårig utviklingsarbeid ved Dalabrekka skole i Kristiansund kommune. Hftet er utarbeidet for å gi skolene mer kunnskap om foreldrenes betydning for læringsmiljøet i skolen, og være til hjelp for skolene i å arbeide systematisk med skole – hjem samarbeidet både på skole- og individnivå.

Hftet sier noe om hvorfor skole – hjem samarbeidet er viktig, hva skolen er forpliktet til etter opplæringsloven, hvordan skolen kan fremme foreldresamarbeidet og hvordan de voksne bør møte foreldrene både på individ- og gruppenivå. Videre tar hefte opp hva som kan være lurt å gjøre når samarbeidet med foreldre av ulike årsaker blir utfordrende, og ikke minst hvor viktig skolekulturen og skoleledelsens holdninger og føringer er for skolens arbeid med skole – hjem samarbeidet.

Jeg håper at «Ta grep om skole – hjem samarbeidet» vil være et praktisk hjelpemiddel som kan brukes i skolehverdagen både av den enkelte lærer i sitt møte med foreldre, og for ledelsen og skolen i et systematisk arbeid på skolenivå.

En stor takk til Synnøve Tangen og Kari Amundsen Hjelmaas, tidligere rektorer ved Dalabrekka skole i Kristiansund kommune, for samarbeidet om det toårige utviklingsarbeidet «styrke skole – hjem samarbeidet for barn med risikobelastninger», og takk til alle ansatte ved Dalabrekka skole som sa ja til å være pilotskole og har bidratt til at utviklingsarbeidet har blitt gjennomført.

Lykke til i samarbeidet med hjemmet!

Eirin Ringsbye
PP-rådgiver

Caroline Kvistnes
Leder av PPT for Ytre Nordmøre

Christine Reitan
Leder av styret i PPT for Ytre Nordmøre

Skole – hjem samarbeid – Hvorfor?

Hjemmet og skolen er de to mest betydningsfulle utviklingsarenaene barn og unge har. Det de erfarer på disse arenaene har stor betydning for barnets utvikling og fungering. Barn tilbringer mer tid i skolen enn tidligere og det innebærer at samarbeidet mellom skole og hjem er viktigere enn noen gang. Samarbeidet mellom skole og hjem er samspillet mellom barnets utviklingsarenaer, og et godt samarbeid bidrar til å skape sammenheng og helhet i barnets liv (Nordahl:2007).

Forskning viser at et godt samarbeid mellom skole og hjem, der foreldrene har en aktiv og medvirkende rolle, har positiv betydning for barn på flere områder. Et godt samarbeid fører til bedre læringsutbytte, bedre læringsmiljø, bedre selvregulering, bedre trivsel, færre atferdsproblemer, mindre fravær, gode relasjoner og mer positiv holdning til skolen (Epstein et.al. 2002. her: www.Udir.no, Nordahl 2007).

For barn som vokser opp med ulike risikobelastninger og barn med særskilte behov, er foreldresamarbeidet av særlig stor betydning. Det er derfor bekymringsfullt at risikobelastninger som; lav sosioøkonomisk status og lavt utdanningsnivå, foreldres psykiske sykdom og atferdsvansker hos barnet påvirker foreldresamarbeidet negativt, og at foreldresamarbeidet er vanskeligst å få til under disse betingelsene (Drugli og Onsøien, 2010).

Djupedalsutvalgets utredning, NOU 2015:2 Å høre til, trekker nettopp frem skole – hjem samarbeidets betydning for elevenes læringsmiljø og læringsutbytte som en av de viktigste faktorene som skolene må arbeide med for å forbedre opplæringen for elever med særskilte behov.

Loverket

Skole-hjem samarbeidet reguleres av Opplæringsloven, forskrift til loven og læreplanverket (LK 06).

Skoleeier har en lovpålagt plikt til å legge til rette for foreldresamarbeid etter opplæringsloven § 13-3d. Det lovpålagte samarbeidet er utdypet i forskrift til opplæringsloven kapittel 20, der det er fastsatt at skolen har plikt til å holde kontakt med foreldrene gjennom skoleåret. Forskriften beskriver innholdet og organisering av samarbeidet.

I opplæringsloven kapittel 11 finner vi at skolen plikter å opprette brukerorgan der foreldre skal være representert. Skolen skal ha Foreldrenes arbeidsutvalg (FAU), samarbeidsutvalg (SU) og skolemiljøutvalg. Skolemiljøutvalget skal jobbe for å øke deltakelsen til elever, foreldre, skolen og de ansatte i arbeidet med skolemiljøet.

I læreplanverket Kunnskapsløftet 06 (LK 06) er samarbeidet mellom skole og hjem et gjennomgangstema. Det legges vekt på at skolen skal legge vekt på samarbeid preget av

gjensidig respekt mellom likeverdige parter. God kommunikasjon mellom partene er en forutsetning. I Kunnskapsløftets generelle del står det blant annet:

«Foreldrene/foresatte har hovedansvaret for egne barn og de har stor betydning for barnas motivasjon og læringsutbytte. Samarbeidet mellom skole og hjem er sentralt både i forhold til å skape gode læringsvilkår for den enkelte, og et godt læringsmiljø i gruppen og på skolen. En forutsetning for godt samarbeid er god kommunikasjon. I samarbeidet vil gjensidig kommunikasjon om elevenes faglige og sosiale utvikling og trivsel stå sentralt» (LK 06:34).

Hvordan fremme foreldresamarbeidet?

Skole og hjem er gjensidig avhengig av hverandre i barnas oppvekst og har en felles oppgave i barns læring og utvikling. Samarbeidet mellom skole og hjem skal baseres på likeverd og gjensidighet hvor eleven settes i sentrum. Hvis skole og hjem spiller på lag, slipper barna å oppleve konflikter som lett kan utvikle seg til en situasjon der barnet blir taperen. En viktig forutsetning for et godt samarbeid mellom skole og hjem er at begge parter opplever at samarbeidet er nyttig.

Samarbeidet mellom skole og hjem kan fremmes på mange ulike måter. Det er først og fremst viktig at foreldrene ikke ses på som en homogen gruppe med de samme behovene. Ulike foreldre vil ha behov for og dra nytte av ulike samarbeidsstrategier, og det er noen foreldre det er viktigere å få innledet et tett samarbeid med enn andre.

Noen faktorer som kan bidra til foreldreinvolvering og et positivt skole – hjem samarbeid er:

- ✓ Holdninger i skolen
- ✓ Støtte foreldreinvolvering
- ✓ Avklaring av forventninger
- ✓ Positiv kontakt mellom lærere og foreldre
- ✓ Forståelse av hva som kan hindre foreldrene
- ✓ Hjemmebesøk

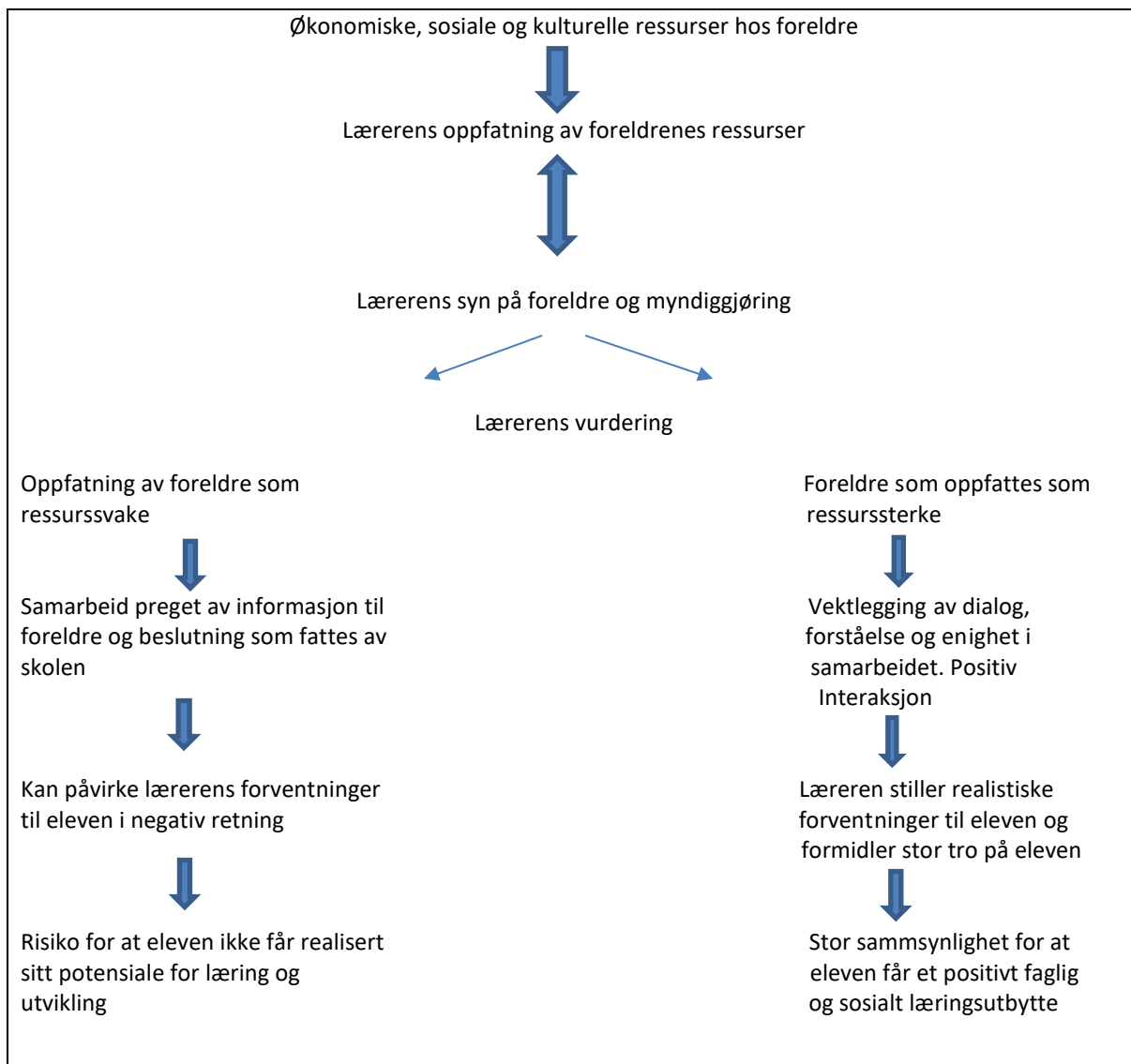
Holdninger

Lærerens oppfatninger av foreldre er avgjørende for hvordan samarbeidet mellom skole og hjem blir, og også vesentlig for de prosesser som foregår mellom elev og lærer.

Hvordan lærere ser på samarbeidet, og hvordan de møter foreldre, vil ha betydning for hvordan eleven har det i skolen, hvordan lærerne møter elevene, hvilke forventninger de har og dermed hvilket læringsutbytte elevene får.

Noen lærere har en positiv og ressursorientert innstilling til foreldre, mens andre lærere tillegger en del foreldre urettmessige negative egenskaper og karakteriserer mange foreldre som ressursvake.

Figur 1 viser at lærerne gjør noen vurderinger i møte med foreldre, og at de vurderingene lærer gjør påvirker læringsutbytte til elevene:

Figur 1. Vurderinger i samarbeidet mellom skole og hjem.

Samtidig som læreren gjør vurderinger i sitt møte med foreldrene og hjemmet, foretar læreren disse vurderingene innenfor den kulturen, det klimaet eller den koden som eksisterer på den enkelte skole. Skolekulturen har betydning for at skoler er forskjellige, og den setter betingelser for de vurderingene læreren foretar. Det innebærer at å utøve et godt skole – hjem samarbeid ikke er noe den enkelte lærer kan ha ansvar for alene.

Foreldreinvolvering

Foreldreinvolvering dreier seg om det engasjementet og den interessen for skolegangen som foreldrene viser i hjemmet. Foreldre som støtter barna sine aktivt når det gjelder skole og som formidler en positiv innstilling til læring og til skolen, får barn som har bedre relasjoner til både medelever og lærere, som trives bedre og har større læringsutbytte enn elever som opplever mindre læringsstøtte hjemme (Nordahl, 2007).

Sammenhengen mellom foreldrestøtte, læringsmiljøet og elevens læringsutbytte, er gode argumenter for at skolen bør samarbeide nært og godt med foreldrene og hjemmet.

Noen foreldre trenger informasjon og støtte fra skolens side for å tro på, og forstå, at de selv er viktige for barnas læringsprosess, og for å se deres betydning for barnets trivsel og læringsutbytte i skolen. Skolen bør derfor ha strategier for ulike måter å fungere som en støtte for de foreldrene som trenger det og informere om foreldrenes betydning for læringsmiljøet som et fast tema/innslag på foreldremøter og i foreldresamtaler.

Noen foreldre lar seg for eksempel først mobilisere når de får konkret informasjon om hva som *forventes* av dem.

Forventninger

Foreldreundersøkelser viser at omtrent halvparten av norske foreldre er usikre på skolens forventninger til dem som foreldre (Nordahl, 2007).

Alle foreldre vil på ulike måter ha forventninger til skolen og til det samarbeidet de skal ha med lærerne. Forventningene er etablert gjennom erfaringer fra egen skolegang og de erfaringene de har som foreldre i skolen. Ikke alle disse forventningene er nødvendigvis hensiktsmessige, og de er kanskje ikke i samsvar med skolens forventninger til foreldrene.

Det er derfor viktig å avklare både hvilke forventninger skolen har til foreldrene og hvilke forventninger foreldrene har til skolen. Forventningene til foreldrene kan være knyttet til:

- ✓ Grad av medvirkning
- ✓ Hvordan foreldrene bør følge opp barnas skolegang
- ✓ Hjelp til lekser

Betingelser omkring selve skole – hjem samarbeidet bør også avklares ved å ha en dialog om hvordan både foreldremøter og utviklingssamtaler bør foregå.

Forventningene må gjøres eksplisitt, det vil si at de formidles på en tydelig måte og ikke forblir taus kunnskap som man tror foreldrene er klar over og enig i. Skolen har et ansvar for å sikre at informasjon som forventninger er forstått. I forhold til barn og foreldre med minoritetsbakgrunn er dette særlig viktig.

Positiv kontakt mellom lærere og foreldre

Det viktigste samarbeidet mellom skole og hjem foregår i det direkte møtet mellom foreldre og den enkelte lærer. Disse møtene blir i skolen benevnet som konferansetimer, samtaletimer eller utviklingssamtaler og er nedfelt i forskrift for grunnskolen §3-2.

Skolen skal halde god kontakt med foreldra. Kontaktlærer skal minst to ganger i året ha ein planlagt og strukturert samtale med dei... Samtalen skal munne ut i ei oppsummering, mellom anna med sikte på å bli einige om kva det særskilt skal leggjast vekt på i det vidare arbeidet.

Utviklingssamtalen er en arena som legger til rette for reel dialog og gir mulighet for medvirkning fra både lærer og foreldre. Utviklingssamtalen har rammer og betingelser som gjør det mulig å snakke om det enkelte barn, og om lærerens og foreldrenes opplevelser og erfaringer omkring barnets læring og utvikling. For at utviklingssamtalen skal kunne tjene sin hensikt, må skolen og læreren legge til rette både tidsmessig og stedsmessig for at samtalen kan finne sted, og foreldrene må bli møtt med en positiv og inkluderende holdning.

Utviklingssamtalen. En film som kan brukes til forberedelse og refleksjon:

<https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/samarbeid/hjem-skole-samarbeid/filmer/utviklingssamtalen/>

I filmen påpekes det at utviklingssamtalen er en toveiskommunikasjon som skal forplikte begge parter.

- I hvilken grad blir skolens og lærerens forpliktelser og muligheter for endring framhevet i samtalen og forberedelsen til denne?
- Hvordan kunne gjensidigheten i utviklingssamtalen bli vektlagt sterkere?

I forskrift for grunnskolen heter det at etter fylte 12 år har eleven rett til å være med på utviklingssamtaler. Før fylte 12 år har barnet ingen rett til å delta, og etter fylte 12 år har eleven ingen plikt til å delta. Vi ser at i dag er det en forventning til at elevene deltar også før fylte 12 år, og skolen og lærerne formidler gjerne til foreldrene at det er en fordel om barnet er med.

Det kan i noen tilfeller være hensiktsmessig og fordelaktig at eleven deltar på utviklingssamtalen. Vi må imidlertid være klar over at vi mister en viktig arena hvor læreren og foreldrene kan ha en sannferdig kommunikasjon om oppdragelse, læring og undervisning basert på gjensidig forståelse dersom eleven/barnet alltid deltar. Barnet skal ikke være med på å oppdra seg selv eller bli belastet med bekymringer voksne har om deres utvikling. Det kan derfor være lurt å tenke gjennom hva en ønsker med utviklingssamtalen og invitere foreldrene uten barnet/eleven til halvparten av samtalen.

Vi kan oppsummere fire elementer som fremmer god praksis i skolen når det gjelder det direkte samarbeidet med foreldre:

- ✓ Samarbeidet bør være proaktivt. Skolen må være proaktiv og invitere til samarbeid og ha strategier for å engasjere alle foreldre.
- ✓ Samarbeid innebærer at man forholder seg til at elever og familier er forskjellige.
- ✓ Samarbeid innebærer at man fanger opp og verdsetter foreldrenes bidrag i elevenes læringsprosess.
- ✓ Samarbeidet må fremme myndiggjøring i/over situasjonen hos foreldrene. Alle foreldre må gis en stemme som så blir hørt.

Desforges og Abouchaar, 2003

Forståelse

Noen foreldre drar ikke nytte av de vanlig strategiene for å etablere samarbeid. Det trenger ikke være slik at foreldrene ikke vil samarbeide, men det kan oppstå ulike barrierer som gjør det vanskelig for foreldrene å få det til. Forskning viser at følgende faktorer kan være med på å hemme foreldrenes engasjement og deltagelse i samarbeidet:

- Mangel på tid
- Språklige vansker
- Dårlig økonomi
- Psykiske vansker
- Emosjonelle barrierer
- Foreldrene vet ikke hva som forventes av dem
- Foreldrene opplever å ikke bli verdsatt

Det er viktig at skolen og lærerne viser forståelse og er bevisst ulike barrierer som kan ligge til grunn, og søker å imøtekomme og legge til rette for andre og skreddersydd tilnærminger for å etablere et samarbeid. Noen ganger kreves det bare litt fleksibilitet med hensyn til tid, sted eller språk for å etablere kontakt. *Hjemmebesøk* kan være en slik skreddersydd tilnærming.

Hjemmebesøk

Hjemmebesøk er en strategi som kan bidra til å knytte skole og hjem tettere sammen ved at læreren på denne måten viser aktiv interesse for elevens hjemmemiljø. Hjemmebesøk i oppstarten av skoleåret, eller før skolestart, gir læreren en unik anledning til å bli kjent med både eleven og foreldrene på deres arena. Foreldrene får anledning til å møte læreren i trygge omgivelser, noe som kan være hensiktsmessig for foreldre som føler seg lite bekvemme på skolen, har psykiske vansker eller av andre årsaker ikke ønsker eller kan møte opp på skolen.

Hjemmebesøk kan være et positivt bidrag for å fremme skole – hjem samarbeidet for elever med minoritetsbakgrunn. Det er viktig at foreldrene gjøres kjent med at hensikten med hjemmebesøket er at læreren skal bli bedre kjent med eleven og familien.

Samarbeid med minoritetsspråklige foreldre

Mange skoler og lærere opplever samarbeidet med minoritetsspråklige foreldre som spesielt utfordrende. De opplever at minoritetsspråklige foreldre ikke møter opp på foreldremøter og er lite engasjert i skolen. For å vite hva en skal gjøre for å få til et samarbeid med de minoritetsspråklige foreldrene, må en identifisere hva som kan være årsaker til at denne foreldregruppa ikke engasjerer seg i skolen.

Det kan være mange årsaker til at foreldrene ikke deltar aktivt i samarbeidet:

- Praktiske årsaker som språk eller vansker med å delta på grunn av manglende barnevakt til søsken.
- Uvitenhet eller usikkerhet omkring hva som er forventet av dem.
- Lite nettverk som gjør at de opplever at de står utenfor foreldrefellesskapet.
- Følelsesmessige årsaker som bekymring for familie og slekt i hjemlandet, stress og bekymring for ny livssituasjon, dårlig erfaring fra egen skole, og følelsen av utilstrekkelighet og maktesløshet.

Noen minoritetsspråklige foreldre er ikke vant til foreldremøter og forstår ikke hensikten med dem. Informasjon om hvorfor vi mener at foreldremøter er viktige, må komme på et språk foreldrene forstår. Skolen må legge til rette slik at de minoritetsspråklige foreldrene har utbytte av møtene og opplever å bli inkludert i foreldrefellesskapet. Bruk av tolk bør benyttes dersom det er nødvendig, og kanskje kan skolen tilby barnepass dersom det er behov for dette.

Utviklingssamtaler kan med fordel tilbys som hjemmebesøk. På den måten slipper de minoritetsspråklige foreldrene å tenke på barnepass eller andre barrierer for å møte på skolen. Skolen og læreren får muligheten til å møte foreldrene på en trygg arena og bli kjent med foreldrene i deres miljø og kanskje øke sin forståelse av de kulturelle betingelsene.

Noen viktige prinsipper eller tiltak i samarbeidet med minoritetsspråklige foreldre:

- Formidle informasjon om foreldremøtet på en tydelig måte og på et språk foreldrene forstår.
- La alle bidra med mat eller drikke til foreldremøtet. Dette er en måte å inkludere og bekrefte de minoritetsspråklige foresatte på.
- Hvis mulig: del opp i språkhomogene grupper. En diskusjon i språkhomogene grupper før en oppsummering i plenum bidrar til at de minoritetsspråklige foreldrenes stemme blir hørt.
- Bruk av tolk kan oppleves nødvendig. Vær bevisst på at bruk av tolk bør avklares med foreldrene i forkant av møtet. Det kan ha betydning i forhold til dialekt, kjønn på tolk eller foreldres vegring mot bruk av tolk.

- Opprett mødregrupper. Mødregrupper kan være et hensiktsmessig tiltak for å få til et samarbeid med minoritetsspråklige mødre. Formålet er å gi minoritetsspråklige mødre et større nettverk, og være en møteplass der det gis informasjon om en del tema som noen minoritetsspråklige mødre trenger mer kunnskap om. Det kan være helsesøster – og vaksinasjonsordning, skoleregler, lekser, leirskole, svømming og kroppsøvingsfaget. Det er viktig at temaene bestemmes ut fra hva mødrene har behov for.
- Vær på jakt etter de minoritetsspråklige foreldrenes ressurser og fokuser på likheter fremfor ulikheter i forhold til det norske samfunnet.
- Vær positiv og anerkjennende til det de har lært barna sine, og formidle overfor foreldrene at de er viktige voksenpersoner for barna også når det gjelder skole.

Samarbeid med foreldre som er i sorg og krise

Det er viktig at skolen og den enkelte lærer har kunnskaper om og rutiner på hvordan samarbeid med foreldre som er i sorg og krise skal håndteres. Det kan være dødsfall, alvorlig sykdom, foreldre i samlivsbrudd, mobbing eller skolefravær.

I møte med disse foreldrene er det viktig at vi tør å være medmennesker og møter foresatte som nettopp det. Hvis vi ser at barnet/eleven har det vanskelig og ikke blir ivaretatt pga. foreldrenes sorg eller krise, så må vi som profesjonelle tørre å snakke med foreldrene om dette. Det er lurt å være kort og presis i formuleringene og gjenta budskapet flere ganger på en deltagende og medfølende måte da foreldre i sorg og krise kan ha vanskeligheter med å ta imot informasjon. Kom gjerne med konkrete forslag til hvordan situasjonen kan bedres for barnet på skolen dersom du mener barnet ikke blir ivaretatt på en tilfredsstillende måte.

I situasjoner der lærer opplever at en ikke strekker til eller ikke klarer å håndtere saken, må ledelsen ved skolen kobles på og støtte lærer eller ta over håndteringen av samarbeidet for en periode. En kan også søke veiledning og hjelp hos andre instanser som Pedagogisk – psykologisk tjeneste.

Det utfordrende samarbeidet

De fleste foreldre opplever samarbeidet med skolen som godt og uproblematisk. Foreldre som har et godt forhold til skolen og som opplever hverdagen til eget barn som god, både med hensyn til læring og relasjoner, har sjelden noe å klage på. Skolen opplever gjerne disse foreldrene som engasjerte og samarbeidsvillige.

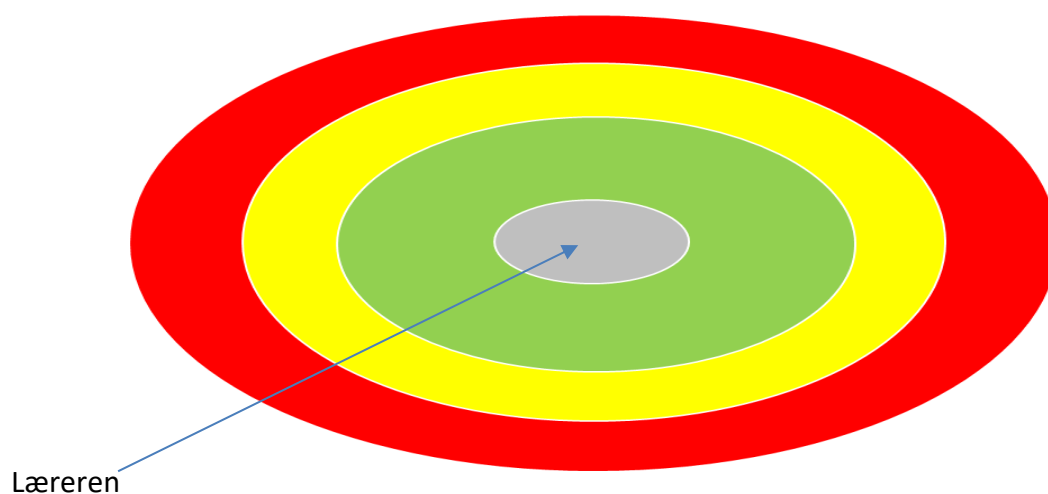
Det er når foreldrene opplever at de ikke blir involvert i spørsmål som er viktige for dem eller de føler at skolen ikke gjør nok for at deres barn skal ha det bra på skolen at misnøye, mistillit og konflikter oppstår. Skolen på sin side opplever gjerne disse foreldrene som masete, utfordrende og lite samarbeidsvillige.

Feilgrep, mangler, forglemmelser og uhell skjer på alle skoler og er i seg selv ikke hovedårsaken til at konflikter oppstår og samarbeidet blir utfordrende. Det er derimot

måten foreldrene blir møtt på, samt skolens evne og vilje til å skape nødvendig endring, som er årsaken til konflikter.

Dersom samarbeidet skal fungere må skolen ha en positiv holdning til foreldre, vilje til å skape nødvendige endringer og garantere at henvendelser blir tatt på alvor. Det krever at skolen har gjort det nødvendige forarbeidet som kreves i skole – hjem samarbeidet. Det viktigste forarbeidet er å bygge gode relasjoner til foreldrene og skape tillit. Er relasjonen god og foreldrene har tillit til skolen, er en bedre rustet til å møte motsetninger og konflikter.

Et verktøy i arbeidet med å bygge relasjoner til foreldrene kan være å bruke relasjonssirkelen og analysere lærerens relasjon til foreldrene:

Figur 2. Relasjonssirkelen

I midten (det grå feltet) skriver vi læreren. Deretter fyller vi foreldrene inn i grønn, gul og rød sone. I grønn sone (sikker sone) skriver vi inn de foreldrene vi er i en god relasjon til. I gul sone (usikker sone) skriver vi inn de foreldrene vi har en mindre god eller manglende relasjon til. I rød sone (risiko sone) skriver vi inn de foreldrene vi har dårlig relasjon eller ingen relasjon til.

Når vi har fylt inn foreldrene i relasjonssirkelen fortsetter vi med å analysere hvorfor foreldrene er i grønn, gul eller rød sone.

Hvorfor er foreldrene til Per og Kari i grønn sone? Hva er det som gjør at vi har en god relasjon til disse foreldrene? Hvorfor er foreldrene til Mia og Martin i gul sone? Hva er det som gjør at relasjonen til disse foreldrene er mindre god eller manglende? Hvorfor er foreldrene til Kim i rød sone? Hva er det som gjør at relasjonen til Kims foreldre ikke er god eller helt fraværene?

Å analysere relasjonene på denne måten kan gi oss noen svar på hvorfor relasjonene er som de er, og lede oss videre på hva vi kan gjøre for å bedre relasjonen til Mia og Martin sine foreldre og ikke minst Kim sine foreldre. Å fylle inn relasjonssirkelen tidlig i skoleåret kan være et godt proaktivt grep for å sikre et bedre samarbeid mellom skole og hjem.

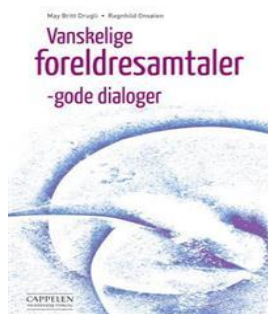
Det er mange ulike årsaker til at skole – hjem samarbeidet kan være utfordrende. Å lete etter årsak i de enkelte tilfellene kan være hensiktsmessig for å finne egnede tiltak eller ta grep som kan bedre samarbeidet her og nå. Uansett vil en med stor sansynlighet møte situasjoner i foreldresamarbeidet som er utfordrende i en karriere som lærer, og det er viktig å være forberedt og ha kunnskap om og kompetanse til å håndtere det.

Hvordan møte foreldre som utfordrer oss?

Fallgruver i samarbeidet mellom skole – hjem kan være basert på at vi ikke er forberedt på møtet med foreldrene, men på saken. Vi har ikke tydeliggjort overfor foreldrene hvilken samtale vi skal ha, eller vi er for opptatt av å få gjennom vårt standpunkt i saken og eie sannheten.

For å unngå disse *fallgruvene* er det lurt å forberede seg godt til de samtalene vi vet, eller vi forventer, blir vanskelige.

Boka *Vanskelige foreldresamtaler – gode dialoger* er en praktisk bok til bruk i skole – hjem samarbeidet. Boka tar opp de utfordrende samtalene og hvordan vi kan forberede oss på disse. Den bruker konkrete eksempler og gir tips til hvordan vi skal møte de foreldrene som utfordrer oss:

Vanskelige foreldresamtaler – gode dialoger, Drugli og Onsøien (2010).

Det første vi må gjøre er å tydeliggjøre både for oss selv og for foreldrene hvilken samtale vi skal ha. Er det for eksempel en informasjonssamtale, undringssamtale, dialogbasert samtale, løsningsorientert samtale eller en rådgivingsamtale?

Dernest er det viktig å forberede seg på selve møtet; hvordan skal vi ta imot foreldrene, hvordan starter vi møtet, hvor lang tid skal vi bruke, hva ønsker vi å ta opp og hvordan gjør vi det?

Vi må selvfølgelig også forberede oss på det vi ønsker å snakke om, saken, men det er viktig at vi ikke *overforbereder* oss og har bestemt utfallet eller eier sannheten før vi møter foreldrene.

Hvordan forberede seg til vanskelige foreldresamtaler?

<https://youtu.be/s7kfvkhsM40>

Tema som kan være spesielt vanskelig å ta opp med foreldre kan være:

- ✓ Barnet strever sammenlignet med andre barn, og en møter ulik forståelse av barnet.
- ✓ Manglende hygiene, ikke utstyr eller mat.
- ✓ Manglende grensesetting.
- ✓ Mistanke om rus, omsorgssvikt eller dårlige hjemmeforhold.
- ✓ En er bekymret, men møter benekting eller bortforklaring fra foreldre.

Det kan være svært ubehagelig å ta opp disse tingene med foreldrene, og er dette *tabu* - belagte emner fra starten av blir det ytterligere vanskelig. For å unngå utfordringer omkring disse temaene er det lurt at disse blir tatt opp i første samtale som en rutine og også som tema på felles foreldremøter. Både lærer og foreldre er da forberedt på at dette er tema som vil bli drøftet både på generelt grunnlag og individuelt grunnlag.

Forsterket og intensivt foreldresamarbeid

Samarbeidet mellom skole og hjem fungerer ofte dårligst for de elevene som trenger det mest. Risikofaktorer knyttet til barnet som for eksempel adferdsvansker, mobbing, faglige vansker eller forhold knyttet til familien og hjemmet øker sjansen for at samarbeidet ikke fungerer optimalt. I disse tilfellene bør samarbeidet imidlertid være tettere, og lærere kan gjerne benytte seg av PP-tjenesten eller andre fagpersoner som støtte i samarbeidet.

Et tett og nært samarbeid over en periode kan være en forutsetning for at barnets situasjon skal endres, og skolen må sørge for at det etableres et slikt positivt og forsterket samarbeid. Dette skjer ved at læreren viser foreldrene grunnleggende respekt og betrakter dem som likeverdige og fremmer foreldrenes kompetanse og tro på at de kan gjøre positive endringer.

I et forsterket eller intensivt foreldresamarbeid vil foreldre, lærer og eventuell annen fagperson ha relativt hyppig kontakt med hverandre i en avgrenset periode. Kontakten må være regelmessig og avtalt for en systematisk oppfølging og for å sikre involvering fra foreldrenes- og skolens side. Kontakten kan foregå på telefon, i møter,logg, mail etc, det viktigste er at partene er enige om hvordan, hvor og når kontakten skal finne sted. Det er også lurt å være enige om *hva det er læreren skal informere om og hva som skal være tema for kontakten*, slik at en unngår gjentakende beskrivelser over situasjonen, som kan oppleves som negativt for foreldrene. For å systematisere samarbeidet ytterligere er det lurt å utforme en samarbeidsavtale mellom foreldrene og læreren som regulerer kontakten mellom partene.

Samarbeid med foreldre som gruppe

Samarbeidet mellom skole og hjem handler ikke bare om enkeltforeldre, det dreier seg også om at foreldre som en gruppe møter skolen og læreren. Dette skjer som regel i form av foreldremøter der kontaktlærer møter foreldrene i en klasse, en basisgruppe eller et trinn. Foreldrene i en klasse, en basisgruppe eller et trinn representerer et sosialt fellesskap og nettverk som vil ha betydning for skole – hjem samarbeidet. Kvaliteten på samarbeidet mellom skole og hjem er nært knyttet til kvaliteten på det sosiale fellesskapet og miljøet mellom foreldrene. I klasser, trinn eller basisgrupper der foreldrene kjenner hverandre godt og snakker mye sammen er foreldrene også mer fornøyd med samarbeidet med skolen.

Miljøet og fellesskapet mellom foreldrene er ikke bare et resultat av hvordan skolen og lærerne møter foreldrene, men også et resultat av hvordan foreldrene forholder seg til hverandre.

Skolen og kontaktlærer bør derfor bidra til å sveise foreldregruppa sammen, slik at det etableres et godt miljø mellom foreldrene. Dette kan gjøres på mange ulike måter, men er avhengig av en prioritering av dette arbeidet hos den enkelte lærer.

Foreldremøter gir gode muligheter for at foreldre skal bli kjent med hverandre, videre vil sosiale arrangementer der også barna er med på kveldstid, kunne være med å bidra til et godt sosialt fellesskap og miljø mellom foreldrene, og foreldrene får anledning til å bli kjent med hverandres barn. Å vektlegge miljøet mellom foreldrene kan bidra til en myndiggjøring av foreldre ved at de i større grad kan opptre sammen og få en forståelse av hvor viktig deres rolle er for barnas skolegang. Når foreldre kjenner hverandre og hverandres barn godt, vil de lettere snakke sammen, utveksle informasjon og bli tryggere i sin rolle som foreldre i skolen.

Foreldremøter

Foreldremøter gir gode muligheter for å utvikle et godt sosialt fellesskap mellom foreldrene. Det krever imidlertid at foreldremøtet er godt gjennomtenkt og har en klar struktur og progresjon. Dette krever grundig forberedelse fra læreren og foreldre. Foreldrekontakter bør delta i planleggingen.

Hva bør man tenke på i planleggingen:

- ✓ Hvilke tema og saker skal tas opp i møtet? (i samarbeid med foreldrekontaktene)
- ✓ Hvor skal foreldremøtet foregå? (Møter i barnas klasserom gir ofte dårlige forutsetninger for likeverd og aktiv deltagelse. Hvis en alikevel velger å bruke klasserommet, bør en ommøblere rommet og sette foreldrene i grupper).
- ✓ Organisering og plassering. (Foreldrene må få mulighet til å kommunisere, det er derfor hensiktsmessig og sette de i grupper, og legge opp til temaer som foreldrene kan drøfte sammen).
- ✓ Balanse mellom informasjon fra skolen til foreldrene og informasjon fra foreldre til skolen. Informasjonen må gå begge veier.
- ✓ Snakk foreldrenes språk. Bruk begreper som alle forstår, og sikre at informasjonen blir mottatt. Det pedagogiske språket lærerne bruker på skolen sammen med kollegaer bør ikke brukes i dialog med foreldrene.

Foreldre skal stimuleres til å bidra med oppfatninger og meninger om det som kan betraktes som skolens indre liv. Det er derfor viktig at tema som tas opp på foreldremøter, omhandler disse sentrale forholdene for eleven i skolen. Eksempler på tema kan være:

- Innholdet i undervisningen, progresjon i fagene og bruk av arbeidsmåter.
- Forventninger til adferd og sosial samhandling og lærerens håndhevelse.
- Omfanget og lekser og hjemmearbeid og lærerens tilbakemelding på barnas skolearbeid.
- Det sosiale fellesskapet og miljøet blant elevene.
- Mobbing og andre former for krenkelser. Informasjon om lovverket ang. skolemiljøet.
- Foreldrenes ansvar og betydning for læringsmiljøet.

Foreldrene må i slike drøftinger være sikre på at de kan være ærlige og sannferdige, og at det de sier, ikke kan slå tilbake på dem selv eller deres barn. Ved å sette foreldrene i grupper kan det være enklere og tryggere for foreldrene å delta og komme med sine synspunkter, meninger og betraktninger.

Skolens arbeid med skole – hjem samarbeid

Ofte vil lærere føle at de står alene i de utfordrende samarbeidene med foreldre. På samme tid er det lett at foreldrene gir ansvaret eller skylden for det utfordrende samarbeidet på den enkelte lærer og da gjerne kontaktlærer. Det kan til en viss grad være legitimt å skylde på kontaktlærer, da kontaktlærer er primærkontakten for hjemmet, men vi må ikke glemme at

skole – hjem samarbeidet er et skoleansvar, og at kontaktlærerne er bundet av skolens rammer og kultur i sitt møte med foreldrene.

For skolen, lærerne og skolelederen kan det være nødvendig å ta ett eller flere skritt tilbake for å se på egen virksomhet med foreldrebriller. Det kan være nyttig å forsøke å sette seg i foreldrenes situasjon. Barn er det viktigste foreldre har, og det bør skolen ha med seg når den legger opp til samarbeid med hjemmene.

Skolen er ofte ikke gode nok til å dra veksler på eller følge opp foreldres hovedansvar for oppdragelse og opplæring. Det handler både om form på og innhold i samarbeidet med hjemmene. Når vi vet hvor viktig et godt samarbeid med hjemmet er for barns læringsutbytte tenker jeg vi har en stor uutnyttet ressurs i å bedre samarbeidet. For å utnytte denne ressursen er det viktig at skolen er bevisst på verdien av et godt og gjensidig samarbeid og kunnskap om hvordan et samarbeid kan fungere til det beste for både elevene, og de ansatte i skolen.

Fellesføringer for skole – hjem samarbeidet er et viktig premiss for å lykkes i arbeidet og trygge den enkelte lærer i hverdagen. Fellesføringer bidrar på den ene siden til at ansatte får hjelp i organisering, innhold og tilnærming, og bidrar til å fange opp voksne i skolen slik at nødvendige grep faktisk blir tatt. Skole – hjem samarbeid uten fellesføringer legger til rette for privat praksis, og manglende grep når samarbeidet blir utfordrende.

Samarbeidet mellom skole og hjem vil være preget av de instillinger, holdninger og prioriteringer som eksisterer på den enkelte skole. Vi vet at skolens ledelse er en vesentlig bidragsyter til rådende oppfatninger i kulturen i skolen. Ledelsen vil gjennom utsagn og signaler gi uttrykk for hvordan samarbeidet mellom skole og hjem skal utføres, og hvilke innstillinger og oppfatninger skolen har til foreldre generelt. Skolens ledelse bør derfor i ulike sammenhenger uttrykke at foreldre er en ressurs for den enkelte skole og lærer, og i plandokumenter bør det være mål og strategier som innebærer at foreldre gis mulighet for deltagelse i skolens indre liv.

Det bør videre etableres en standard for hvordan foreldre kan omtales, og hvordan foreldre skal bli møtt i skolen. Flere skoler og hele kommuner har laget handlingplaner (fellesføringer eller standarder) for skole – hjem samarbeidet. Vi anbefaler din skole eller kommune om å gjøre det samme.

Referanser

Drugli, May-Britt. Onsjøien, Ragnhild (2010). *Vanskelige foreldresamtaler – gode dialoger*. Cappelen Akademiske forlag.

Nordahl, Thomas (2015). *Hjem og skole. Hvordan etablere et samarbeid til elevenes beste?* Oslo Universitetsforlaget.

Nordahl, Thomas (1998). *Brukerperspektivet på skolen. elever og foreldre om skole og relasjoner*. Delrapport 3 fra forskningsprosjektet «skole og samspillvansker». NOVA Rapport 12d/1998.

Nordahl, Thomas (2003). *Makt og avmakt i samarbeidet mellom hjem og skole. En evaluering innenfor Reform 97*. NOVA Rapport 13/2003.

Nettsider

<https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/samarbeid/hjem-skole-samarbeid/filmer/utviklingssamtalen/>

<https://laringsmiljosenteret.uis.no/skole/skole-hjem-samarbeid/>

<https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/1314455/Innhold/Skole%20og%20utdanning/Skole%20hjem%20-samarbeid/Oslostandard%20skole-hjem%20samarbeid.pdf>

<http://www.godskole.no/samarbeid-skole-hjem>

https://www.uis.no/category.php?q=samarbeid+mellom+hjem+og+skole&lang=no_NO&categoryID=14890&group=Alle

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2015-2/id2400765/>

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/opplaringsloven/id213315/>